

ГАРАНТІЇ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ПІДОЗРЮВАНОВОГО ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Микита Романович ВАСИЛЬЄВ,

*аспірант відділу аспірантури
(ад'юнктури) і докторантури
Харківського національного
університету внутрішніх справ*

Досудове розслідування є одним із ключових етапів кримінального провадження, що визначає якість подальшого правосуддя. Гарантування прав підозрюваного на цьому етапі є обов'язковою умовою дотримання принципів верховенства права та справедливості. Утім, сучасна правозастосовна практика стикається із численними викликами, які потребують оновлення та вдосконалення законодавчого регулювання.

Однією з найважливіших проблем, які постають під час досудового розслідування, є порушення прав підозрюваного через неефективний контроль за діями правоохоронних органів. На практиці слідчі й прокурори часто керуються власним розумінням закону або певними формальностями, що може призводити до нехтування правами підозрюваних. Неврегульованість деяких процесуальних норм створює прогалини, які дозволяють уникати відповідальності за перевищення повноважень. Відсутність дієвих механізмів моніторингу таких дій значно послаблює захист прав людини на цьому етапі. Часто під час досудового розслідування застосовуються жорсткі заходи, що не відповідають ступеню суспільної небезпеки злочину або становищу підозрюваного. Затримання на тривалий термін без належного обґрунтування, обшуки без чіткого правового підґрунтя чи недостатньо обґрунтоване обмеження свободи створюють значний ризик порушення прав людини[1]. Це свідчить про потребу вдосконалення процесуальних гарантій та забезпечення дотримання стандартів правосуддя. Суттєвою проблемою також залишається нерівність сторін у кримінальному провадженні. Підозрюваний часто перебуває в умовах, які суттєво обмежують його можливості повноцінно захищати свої інтереси. Це може включати недостатній доступ до матеріалів справи, обмежений час для підготовки до захисту чи відсутність своєчасної правової допомоги. Така ситуація нерідко підриває довіру до об'єктивності та справедливості розслідування, а також ставить під сумнів дотримання принципів рівності перед законом.

На нашу думку, вразливість підозрюваного на досудовому етапі зумовлює необхідність створення дієвих механізмів захисту його прав. Особливу увагу слід приділяти не тільки запобіганню порушенням, а й швидкому та ефективному реагуванню на випадки зловживань з боку

слідчих органів. Це дозволить не лише забезпечити права підозрюваних, а й зміцнити авторитет правової системи загалом.

Покращення механізмів забезпечення прав підозрюваного потребує системного підходу, спрямованого на усунення існуючих недоліків у законодавчій та практичній площині. Основою для реформування має стати запровадження дієвого судового та громадського контролю за діями правоохоронних органів. Створення незалежних наглядових органів, які здійснюватимуть моніторинг дотримання прав підозрюваних, стане важливим кроком для підвищення прозорості та відповідальності слідчих і прокурорів[2]. Ці органи зможуть розглядати скарги на зловживання чи перевищення повноважень, оперативно реагуючи на порушення. Іншим ключовим напрямом є забезпечення доступу підозрюваних до професійної правової допомоги. Необхідно створити механізми, що гарантуватимуть автоматичне залучення адвоката в усіх випадках затримання, незалежно від фінансового стану підозрюваного[3]. Важливим аспектом цього процесу є підвищення якості юридичної допомоги, що можливо через підготовку адвокатів до роботи в складних умовах кримінального провадження. Доступність правової допомоги значно підвищить рівень захисту прав підозрюваних, сприяючи зміцненню їхньої довіри до судової системи[4]. Суттєву роль у реформуванні відіграє вдосконалення професійної підготовки працівників правоохоронних органів. Слідчі та прокурори повинні розуміти важливість дотримання прав людини на кожному етапі досудового розслідування. Для цього необхідно впроваджувати спеціалізовані навчальні програми, які охоплюватимуть міжнародні стандарти правосуддя, етику та принципи правозахисної діяльності[5]. Такий підхід сприятиме зменшенню ризику зловживань владними повноваженнями. Впровадження новітніх інформаційних технологій також є важливим елементом реформ[6]. Використання електронних систем для фіксації слідчих дій, зокрема допитів, обшуків та затримань, дозволить забезпечити прозорість і зменшить ризик маніпуляцій чи порушень. Такі системи сприятимуть не лише захисту прав підозрюваних, а й підвищенню ефективності досудового розслідування[7].

Системне впровадження зазначених змін може стати фундаментом для створення ефективної та справедливої системи досудового розслідування, яка не лише забезпечуватиме захист прав підозрюваних, а й підвищуватиме авторитет правосуддя в суспільстві.

Отже, забезпечення прав підозрюваного під час досудового розслідування є важливим завданням для української правової системи. Аналіз викликів, з якими стикається сучасна практика, свідчить про необхідність реформування правових та організаційних механізмів. Інтеграція новітніх підходів до забезпечення прав людини, розширення доступу до правової допомоги та впровадження технологій є перспективними напрямками, здатними підвищити ефективність правосуддя та довіру громадян до правоохоронної системи. Тільки за

умови системного підходу до вирішення цих проблем можна досягти дійсно справедливою та прозорою кримінального провадження.

Список використаних джерел

1. Андрущенко Т.Г. Забезпечення прав підозрюваного в кримінальному процесі України: проблеми та шляхи вирішення. Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки. 2021. № 1. С. 45–51. DOI: <https://doi.org/10.31652/2663-2209-2021-45-51>.
2. Бобков В.О. Дотримання прав людини під час досудового розслідування: міжнародні стандарти та практика ЄСПЛ. Вісник Академії адвокатури України. 2020. № 3 (50). С. 89–93.
3. Гончарук С.В. Судовий контроль за дотриманням прав підозрюваного в кримінальному провадженні. Часопис Київського університету права. 2019. № 2. С. 120–126.
4. Дяченко І.В. Гарантії реалізації права на захист у кримінальному процесі України. Юридичний вісник. Повітряне та космічне право. 2020. № 3. С. 23–29.
5. Калюжна О.В. Особливості доступу до правової допомоги під час досудового розслідування: аналіз законодавства та практики. Право і суспільство. 2022. № 4. С. 50–56.
6. Литвиненко П.О. Забезпечення рівності сторін у кримінальному провадженні: проблеми практичного застосування. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. 2021. Вип. 67. С. 129–132.
7. Соловйов М.Г. Використання електронних доказів під час досудового розслідування: гарантії дотримання прав підозрюваного. Юридична наука. 2023. № 2. С. 97–102. DOI: <https://doi.org/10.33190/2617-4868-2023-2>.